

שבת קטז: (המשנה) עד קיז: (המשנה)

ביאורי מושגים
האימורים - בכל קרבנות הבהמה מלבד עולה (בחטאת, באשם, ובשלמים) החלק היחיד המוקטר על המזבח הם החלבים. החלבים כוללים את הכליות וחלביהם, את יותרת הכבד, את החלב שעל הכסלים ובכבש גם האליה).
 ההבדל בין חטאת ואשם לשלמים הוא שבחטאת ואשם כל שאר הקרבן נאכל רק לכהנים שראויים לעבוד במקדש (זכרי כהונה) ורק בתוך העזרה בעוד שבשלמים רוב הקרבן נאכל לבעלים, חוץ מהחזה והשוק שנאכל לכל הכהנים (גם לנשים וגם לקטנים) ובכל העיר.

המשנה

א. מותר להציל את הספרים והתפילין יחד עם הנרתיק שלהם גם אם יש בו כסף.
 ב. ת"ק: מותר להציל ספרים למבוי שאינו מפולש.
 בן בתירא: מותר להציל ספרים גם למבוי מפולש.

מהו מבוי מפולש ומהו שאינו מפולש:

ר"ח: שאינו מפולש - 3 קירות ו2 לחיים, מפולש - 3 קירות ולחי אחד.

אב"י: שאינו מפולש - 3 קירות ולחי אחת, מפולש - 3 קירות ללא לחיים.

רבה: שאינו מפולש - 2 קירות ו2 לחיים, מפולש - 2 קירות ולחי אחד.

ר"ח ואב"י מתבססים על שיטת ר' אליעזר המתיר טלטול במבוי כאשר יש 3 קירות ו2 לחיים.

רבה מתבסס על שיטת ר' יהודה המתיר טלטול במבוי כאשר יש 2 קירות ו2 לחיים.

הקושי על רבה ור"ח: לשיטתם מבוי שאינו מפולש הוא המקרה הקלאסי של מבוי מותר. מדוע הגבילו את ההצלה למבוי כזה רק לתשמיש קדושה. למה שלא יצילו לשם גם חפצי חולין?!

מדוע אין זה מכובד לא להפשיט את כל העור: **רב יוסף:** משום שהעור מסריח. **רבא:** משום שהקרנן מוטל כנבילה.

ברייתא

כיצד מפשיטים בשבת את העור מקרבן פסח: חכמים: מפשיטים את כל העור.
ר"י בריב"ב: מפשיטים רק את החזה.

טעמם של חכמים לפי ר' יוחנן: 'כל פעל ה' למענו' - צריך לעשות את המצוה בצורה מכובדת.

תשובת ר"י בריב"ב: מפסוק זה לומדים שיש להפשיט את העור מהחזה לפני שמוציאים את האימורים.

טעמם של חכמים לפי מר עוקבא: כפי שמשנתנו התירה להוציא מעות עם ספר התורה כך גם מותר להפשיט את כל העור בשביל כבודו של ה'.

קושיה: במשנה האיסור הוא דרבנן ובקרבן פסח האיסור הוא דאורייתא,

תשובות:

א. בקרבן פסח שתי בעיות גם איסור התורה וגם איסור מוקצה. טענתו של מר עוקבא **התייחסה לבעייה השניה**.
 ← **תשובה זו נדחתה**, במשנה זהו בסיס לדבר האסור והמותר וכאן זה רק דבר האסור.

ב. מדובר כשמפשיט בשינוי ולכן גם בקרבן פסח האיסור הוא רק מדרבנן.

שבת קיז: (המשנה) עד קיט. (ש6)

ביאורי מושגים

חתיכת לחם המשנה - רב כהנא חתך רק חלה אחת. הגמרא מביאה את שיטת ר' זירא שחתך את 'כל שירותא'. רש"י הסביר שר"ז הסכים עם ר"כ וחתך חתיכה גדולה מהחלה הראשונה כדי להראות שהוא מתכנן לאכול ב'רחבות'. ראשונים אחרים חלקו על רש"י והבינו שר"ז חלק על ר"כ וחתך את שתי החלות. להלכה נפסק שיש לחתוך חלה אחת ו'ברחבות' (כהסברו של רש"י בר"ז), יש שנהגו לחתוך שתי חלות (מהרש"ל, של"ה והגר"א).

'אותו ואת בנו' - התורה אוסרת לשחוט אם ובנה באותו יום, הן בחולין והן בקודשים. האיסור הוא רק על השחיטה השניה. ההבדל בין חולין לקודשים הוא שחולין שנשחטו כך - הבשר לא נאסר באכילה. ישנה מחלוקת אם איסור זה הוא מצד רחמנות על הבהמה מתוך תפיסה שגם לה יש רגש (רמב"ם) או שהאיסור מכוון לרגש בני האדם שדבר זה נחשב לאכזרי (רמב"ן).

משנה

מותר להציל משריפה מזון שיספיק לבני הבית ולבהמות למשך השבת.
כמה סעודות יש להציל לכל אדם:
חכמים: מספר הסעודות שנותרו כדי להשלים ל3 סעודות.
ר' יוסי: 3 סעודות - בלי קשר לסעודות שכבר נאכלו.

מדוע הגבילו את כמות החפצים שמותר להציל מדליקה:
רבא: מחשש שהוא יבוא לכבות את הדליקה.
אבוי (לפי הבנת האחרונים): מצד הכנה מקודש לחול.

השוכח להוציא פת מהתנור וכעת היא עלולה להישרף - מותר לרדות ולהוציא כמות של 3 סעודות לכל מוציא.

חכמים אסרו לתת יותר מכלי אחד מתחת לחבית יין נוזלת.
מדוע?
אבוי: משום הכנה מקודש לחול.
רבא: מחשש שיביא את הכלי הנוסף דרך רה"ר.

וכשרודה ירדה בשינוי - אמנם רדיה אינה מלאכה, אבל כמה שאפשר לשנות משנים.

מתי מותר להערים כשמצילים:

היו לפניו פת קיבר (שנחשבת פחות) ופת נקיה (שנחשבת יותר):
הקדים והציל את פת הקיבר - מותר לו להציל את הפת הנקיה.
הקדים והציל את הפת הנקיה - אסור לו להציל את פת הקיבר.

יין הנוזל מחבית

אם יש כבר אורחים מוזמנים - מותר להוסיף כלים לקלוט יין שנוזל מחבית.

אם אין אורחים מוזמנים - ת"ק: אסור להערים ולהוסיף כלי, על דעת שיזמין אחר כך אורחים.
ריב"י: מותר להערים ולהוסיף כלי, על דעת שיזמין אחר כך אורחים.

נפלו ביו"ט, שתי בהמות (אם ובנה) לבור - מותר להעלות בהמה אחת ע"מ לשחוט אותה.

האם אחרי שהעלה מותר לו 'להתחרט' ולרצות דווקא את הבהמה השניה: ר' אליעזר: אסור להערים.
ר' יהושע: מותר להערים.

המקרה של חבית והמקרה של הבור שונים זה מזה ולכן לא ניתן לתלות את המח' שלהם אחת בשניה.

המקרה של החבית קל יותר כיוון שאין דרך חלופית להציל את היין, המקרה של הבור קל יותר כיוון שיש שם צער בע"ח.

הכנה מקודש לחול: אחרי הסעודה האחרונה. אסור לשטוף צלחות אלא רק כוסות לשתיה.

העונג יכול להיות בדבר מפואר ובדבר קטן ובתנאי שעשאו במיוחד לכבוד שבת.

הלכות כבוד שבת

- יש להכין את ההכנות לשבת על הבוקר.
- יש לבצוע על שתי כיכרות ו'רחבות', (עיין ביאור מושגים).
- מספר הסעודות בשבת: חכמים: שלוש, ר' חידקא: ארבע.
- המקיים 3 סעודות שבת - ניצול מחבלי משיח, מדינה של גיהנום וממלחמת גוג ומגוג.
- המענג את השבת ניצול משיעבוד מלכויות, זוכה לנחלה ללא מיצרים, ומתמלאות משאלות ליבו.

חלק מהמשימות הללו הינן קשות מאוד אולם שכרם רב כיוון שאין בהם 'נגיעות' ואינטרסים צדדיים.

בקשותיו של ר' יוסי

1. יהי חלקי עם המתפללים שחרית בזריחה ומנחה קצת לפני השקיעה.
2. יהי חלקי מהמתים מחולי מעיים שייסוריהם קשים ולכן מכפרים.
3. יהי חלקי מאלו שמתו בדרכם לעשות מצוה חשובה.
4. יהי חלקי מאלו שהכניסו שבת מוקדם והוציאוה מאוחר.
5. יהי חלקי מאלו שמודיעים על תחילת סדר הלימוד ולא מאלו שמודיעים על סופו.
6. יהי חלקי מאלה שאוספים כסף לצדקה ולא מאלו שמחלקים אותו.
7. יהי חלקי ממי שחושדים בו לשווא.

הנהגותיו של ר' יוסי

1. תמיד התייחס לאישתו כמעמידת ביתו, ולהבדיל - לשורו כמעמיד את שדהו.
2. מעולם לא הסתכל באיבר שלו.
3. מעולם לא חשף את גופו גם בפני קורות ביתו.
4. תמיד קיים את הוראות חבריו גם כשלא הסכים עימם.
5. תמיד עמד על דבריו גם כשלא היה לא נעים מהאדם שעליו אמר את דבריו.

שבת קיט. (ש6) עד קכ. (המשנה)

ביאורי מושגים

קדושת השבת - ייחוד השבת הוא בין השאר בכך שאנו מקדשים בה את החומר. אנו לא יוצרים את הקדושה ע"י התנתקות מהגשמיות אלא ע"י העלאת הגשמיות. עניין זה בא לידי ביטוי בסיפור על המלאך הרע (הגשמי) שמגיע לבית ורואה שולחן ערוך וכך הוא הופך להיות מלאך טוב (וזהו תיקון הגשמיות).

מנהגי אמוראים ביחס לכבוד שבת

- היו מתלבשים בצורה מכובדת בערב שבת והולכים לקבל את השבת.
- היו דואגים **בעצמם** ולא על ידי שליח, להכין לשבת את מה שצריך, בין השאר היו דואגים לסחוב את הקניות מהמכולת **בעצמם**, ואף לעשות מלאכות בזויות - וכל זאת כדי לכבד את השבת.
- היו לובשים בגדי עבודה ביום שישי (יש לייעד בגדים שונים לכל משימה).
- היו מתרוצצים בערב שבת וקונים הרבה סוגים שונים של בשר לכבוד שבת.
- היו מקפידים להתחיל את סעודת השבת בזמנה - גם על חשבון לימוד תורה.
- היו עושים את סעודת השבת בזמן שונה מהזמן הרגיל - כדי להראות שמדובר בסעודה שונה.

הנהגה זו חשובה במיוחד לעשירים שגם ביום חול האוכל שלהם משובח.

הלכות וקביעות נוספות

- בזכות שלוש מצוות עשירים מתעשרים - בזכות הקפדה על מעשרות, בזכות כיבוד התורה, ובזכות כיבוד השבת.
- גם המתפלל לבדו צריך לומר ויכולו, והאומר ויכולו - נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית.
- גם כשאינו רעב - יש לסדר שולחן בליל שבת ובמוצאי שבת - כך מכבדים את השבת בכניסתה וביציאתה.
- בליל שבת מלווים את האדם שני מלאכים - אם ביתו ערוך לשבת המלאך הרע הופך להיות מלאך טוב. ואם לא - להיפך.
- ביום כיפור - יש לכבד את היום בבגדים נקיים ויפים.
- שריפות מצויות במקום שמחלים את השבת.

מה גרם לחרובן ירושלים

- חילול שבת.
- ביטול ק"ש.
- ביטול לימוד התינוקות.
- לא היה בושה אחד מהשני.
- לא נתנו כבוד לאנשים גדולים.
- לא הוכיחו זה את זה.
- ביזו בה ת"ח.
- לא היו אנשים שנהגו ביושר בענייני מסחר.

אפילו אנשים שהיו ישרים בענייני שמים לא היו ישרים בענייני מסחר

חשיבות לימוד התינוקות

- אין העולם מתקיים אלא בשביל הלימוד של הילדים, שבניגוד למבוגרים, הלימוד שלהם תם וישר כיוון שהם לא חטאו.
- אין מבטלים לימוד של ילדים אפילו בשביל בניין בית המקדש.
- אחת הסיבות לחרובן המקדש הוא ביטול הלימוד של הילדים.
- כל עיר שאין בה לימוד של ילדים - נחרבת.

שבת קכ. (המשנה הראשונה) עד קכא. (המשנה)

ביאורי מושגים

חפץ שהוא מוקצה שהונח בכוונה על משטח - המשטח מוגדר בסיס לדבר האסור, והוא אסור בטלטול כמוקצה. ואם היה מונח על המשטח גם חפץ משמעותי המותר בטלטול המשטח נהיה בסיס לדבר האסור והמותר והוא מותר בטלטול.

משנה

מה מותר להציל:

אוכל - 3 סעודות - ומותר להוציא בכלי גדול גם אם יש בו יותר מ3 סעודות,
כלים - כלי תשמיש לאכול בהם 3 סעודות,
בגדים - בבגדים לא הגבילו את הכמות אלא את דרך ההוצאה - מותר להוציא רק כשלושם.
 כמה בגדים יכול ללוש בבת אחת:
 ת"ק: כמה שרוצה, ר' יוסי: 18.

להיכן מצילים:

ת"ק: רק לחצר שעירבו בה עירוב חצרות.
 בן בתירא: גם אם לא עירבו.

מותר לקרוא לאחרים שיבוא להציל - ואם היו פיקחים עושים איתו חשבון.

המשנה הקודמת אסרה להוציא יותר מ3 סעודות, המשנה שלנו התיירה - מה ההבדל?

רב הונא: כשמוציא סל אחד - מותר, כשאוסף כמה סלים לטלית אחת ומוציא - אסור.

רב: כשמוציא לחצר הסמוכה - מותר, כשמוציא לחצר אחרת - אסור.

כשמוריק כמה סלים לתוך טלית אחת - מותר (גם לפי ר"ה).

סתם אנשים - לוקחים לעצמם את מה שהצילו. יראי שמים - מחזירים את מה שהצילו, ומקבלים שכר על העבודה.

חסידים - מחזירים את מה שהצילו, ולא לוקחים שום שכר על מה שעשו בשבת!

משנה

מניעת התפשטות השריפה

חומרים שימנעו את התפשטות השריפה - מותרים.

חומרים שיגרמו לכיבוי - ר' שמעון בן ננס: מותר, ר' יוסי: אסור.

ר"י מודה לחכמים שמהתורה אין אסור לגרום לכיבוי.

ר' יוסי אסר גרם כיבוי מדרבנן - מתוך שהאדם בהול על ממונו הוא עשוי לכבות את האש.

מח' זו רלוונטית גם בנוגע לשפיכת מים על בגד בוער, רשב"נ התיר לשפוך על חלקים שאליהם האש עוד לא הגיעה, ור"י אסר.

ואם שם את הנר בע"ש בכוונה על הפלטה - היא הופכת להיות בסיס לדבר האסור ואסור להזיזה.

הרמת פלטה כדי להפיל נר דולק - מותר בתנאי שלא בטוח שהנר יכבה.

פתיחת דלת בפני נר - סתם ברייתא: מותר.

רב: אסור כיוון שהכרחי שהנר יכבה.

פתיחת דלת בפני מדורה: ר' יהודה: מותר,

אביי: אסור, מחשש שיפתח גם כשתהיה רוח חזקה.

אם יש רוח חזקה כולם מודים שאסור לפתוח. המח' היא האם יש לגזור שלא לפתוח בפני רוח חלשה מחשש שיפתח בפני רוח חזקה.

ברייתא

אדם שכתוב לו שם ה' על היד:
חכמים: חייב לכרוך גמי על השם
לפני שטובל.
ר' יוסי: יכול לטבול בלי גמי.

1. כולם מודים שאין בעיה עם זה שהשם ימחק. (ר"י אסר בשבת גרם
כיבוי רק מחשש שיבוא לכבות - חשש שלא קיים כאן).

2. הצורך בגמי הוא מחמת הבעיה לעמוד ערום בפני השם.

המחלוקת היא כשאינן לו גמי:

ר' יוסי סבר שטבילה בזמנה מצוה - לכן יכסה את היד בזרוע ויטבול.
חכמים סברו שטבילה בזמנה אינה מצוה - לכן ידחה את הטבילה עד
שימצא גמי.

שבת קכא. (המשנה) עד קכב: (סוף הפרק)

ביאורי מושגים
גרף של רעי - חפץ מוקצה שהוא מסריח מאוד, התירו חכמים להוציאו מהבית, למרות שהוא מוקצה.

ר' אמי: מותר לומר - 'כל המכבה אינו מפסיד'.
(אין לטענה זו סיוע או דחיה מהמשנה)

הגמרא מסתפקת מה ההבדל בין קטן לגוי:
אפשרות א': יש חובה להפריש קטן מאיסורים מה שאין כן בגוי.
אפשרות ב': אמנם אין חובה להפריש קטן מאיסורים,
אבל מדובר בקטן שמכבה על דעת אביו - ואילו גוי
עושה זאת תמיד על דעת עצמו.

משנה
נכרי
אסור לומר לו לכבות,
אבל אם מכבה מעצמו - אין צורך למחות בו.
קטן
אפילו אם מכבה מעצמו - יש למחות בו.

צואת קטן
שהוטלה בשבת
אינה נאסרת
מדין נולד כיוון
שצפוי שתבוא.

1. ההיתר מתייחס לצואת תרנגול,
צואת קטן אינה מוקצה כיוון שהיא מיועדת לכלבים.
2. ההיתר מתייחס לצואה שנמצאת באשפה שבחצר,
צואה שנמצאת בבית מותר להוציאה מדין גרף של
רעי (עיי' בביאור מושגים)

משנה
מותר לשים קערה
על נר - כדי שלא ישרוף את הקרש.
על צואה - כדי שקטן לא ישחק בה.
על עקרב - כדי שלא יזיק.
ריב"ז: אין לכפות על עקרב.

הדיון הוא רק כשצדם כדי שלא יזיקו - ואז זו
מלאכה שאינה צריכה לגופה.
אם צדם בשביל בשרם - אסור לפי כולם.

הריגת בע"ח מזיקים בשבת

כשרודפים אחריו - מותר לכולם מדין פיקוח נפש.

כשלא רודפים אחריו - לפי ר"י: אסור מהתורה (שהרי מלאכה שאינה צריכה לגופה אסורה מהתורה).
לפי ר"ש: רב הונא: כולם אסורים מדרבנן.

הבנה אפשרית בדברי רבי: אסור לרדוף אחריהם, ומותר לדורסם בדרך הילוכו.
הברייתא: את חמשת המינים המסוכנים מותר, את השאר אסור מדרבנן.
רבא בר"ה: הכל מותר.

להלכה נפסק שאת חמשת המינים המסוכנים
מותר להרוג בכל דרך, את שאר המינים מותר
להרוג רק דרך הילוכו (אף אם הולך לשם בכוונה).

חידושו של ר"ח הוא
שפמוטים אלו אינם מוקצה
מחמת חסרון כיס (האסור
בטלטול מכל וכל) אלא כלי
שמלאכתו לאיסור (האסור
בטלטול בשביל שמירת
החפץ, אבל מותר לצורך
גופו או מקומו).

קביעותיו של ר' חנינא
1. פמוטים קטנים שניתן לטלטל ביד אחת - מותר לטלטלם לצורך גופם או מקומם.
2. קרון שאדם אחד יכול לקחת - אינו מוקצה.
3. בית רבי שתו יין שהביאו גויים והיה בחותם אחד (לא ברור האם ההיתר הינו גורף או מוגבל רק לבית הנשיא שמפחדים ממנו).

אם הגוי מכיר את ישראל, ועושה את המלאכה בפניו: אסור ליהנות.

ואם אין חשש שירבה במלאכה בשביל ישראל: מותר ליהנות, גם אם מכירו.

משנה

נכרי שביצע מלאכה בשבת:
אם עשה זאת בשביל עצמו - מותר לישראל ליהנות ממנו.
אם עשה זאת בשביל ישראל - אסור לישראל ליהנות ממנו.

גויים שעשו מלאכה בשביל ציבור:
הולכים לפי רוב התושבים:
אם רובם גויים - מותר.
אם חציים (או פחות) יהודים - אסור.

שבת קכב: (תחילת הפרק) עד קכג: (המשנה הראשונה)

ביאורי מושגים
ישנם שני סוגי כלים האסורים בטלטול:
מוקצה - חפץ שאינו כלי או אוכל (זוהי הקטגוריה הראשית, ישנם גם סוגים נוספים: מוקצה מחמת חסרון כיס מוקצה מחמת איסור (השונה מכלי שמלאכתו לאיסור) ומוקצה מחמת מיאוס)
כלי שמלאכתו לאיסור - כלי שמשמש בדרך כלל לפעולות האסורות בשבת. חפץ זה מותר בטלטול לצורך גופו או מקומו, ואסור בטלטול כדי למנוע ממנו נזק.

משנה

כל הכלים - מותרים בטלטול.
דלתות הכלים - מותרות בטלטול גם כשהם מפורקות (זאת בניגוד לדלתות בתים שאסורות בטלטול).
כלי שמלאכתו לאיסור - מותר לטלטלו כדי לבצע בו פעולה מותרת.

אפילו דלתות המפורקות מבעוד יום - מותר לטלטלן.

זהו הסברו של רבה - וכך נפסק להלכה.
 רב יהודה חלק והבין שהמשנה לא התירה כלי שמלאכתו לאיסור.

ברייתא

דלתות של כלים: ניטלות בשבת אבל לא מוחזרות.
דלתות של מבנה: לא ניטלות ולא מוחזרות.

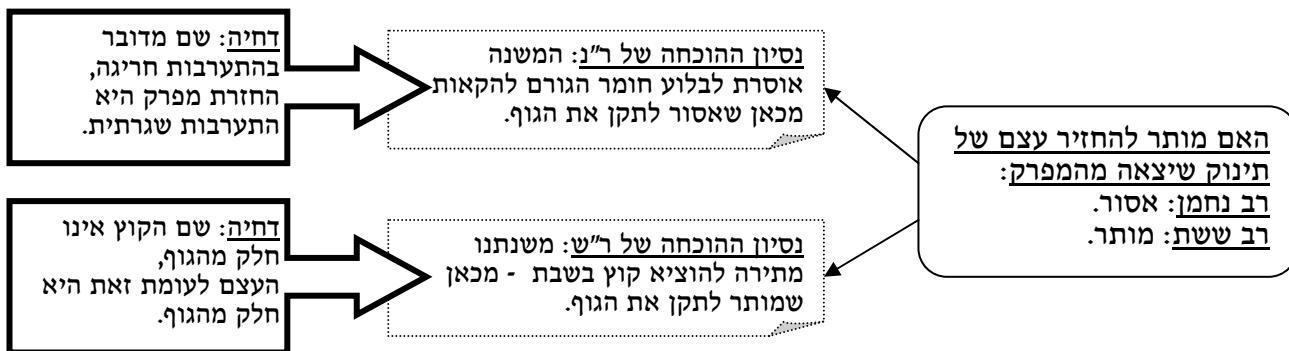
מדוע יש הבדל בין נטילה לבין החזרה של דלת כלי:
אב"י: אין הבדל. הברייתא באמת אוסרת את שני הדברים (מדובר שניטלו מבע"י).
רבא דחה את דברי אב"י והציע הצעה אחרת לפיה:
 עקרונית אין בניין בכלים ולכן הכל מותר. אלא שחכמים אסרו להחזיר את הדלת מחשש שיהדקנה במסמרים (ואז זהו איסור מהתורה).

טלטול כלי
כלי שמלאכתו להיתר: רוב התנאים: מותר לטלטלו ללא הגבלה.
ר' נחמיה: מותר לטלטלו רק לשימושו הייעודי.
כלי שמלאכתו לאיסור והבעלים מקפיד להשתמש בו רק בשימושו הייעודי: הרי הוא מוקצה מחמת חסרון כיס ואסור לחלוטין בטלטול.
כלי שמלאכתו לאיסור והבעלים לא מקפיד עליו: רבה (וכך נפסק להלכה) - מותר לטלטלו לצורך גופו.
רב יהודה - אסור לחלוטין בטלטול (וכך סובר גם התנא ר' נחמיה).

בתחילה רב נחמן אסר טלטול מן הצד אבל לבסוף הוא חזר בו והתיר.

כולם מודים שלעניין טומאה כשייעודו המרכזי של החפץ הושבת - הוא לא יוגדר ככלי. המח' היא לגבי שבת.

הלכות נוספות בעניין מוקצה
 1. מותר לטלטל מוקצה מן הצד (טילטול באמצעות חפץ אחר).
 2. למדנו שכלי שמלאכתו לאיסור - מותר לטלטלו לצורך פעולה מותרת, מה דין כלי כזה שנפסל מייעודו המרכזי (והאסור), אבל עדיין ראוי למלאכתו המשנית (והמותרת).
רב יוסף: העיקר זה המלאכה המשנית - ולכן הוא מותר בטלטול.
רבא: העיקר זה הגדרתו ככלי. (ייעודו המרכזי הוא המגדירו ככלי) - ולכן הוא אסור בטלטול.

שבת קכג: (המשנה הראשונה) עד קכד: (המשנה)

ביאורי מושגים
כלי מתכות - מקבלי טומאה גם אם אין בהם בית קיבול.
כלי עץ - מקבלי טומאה רק אם יש בהם בית קיבול.
כלי אדמה - לא מקבלים טומאה כלל וכלל.

משנה

מוט המשמש להיפוך הזיתים:
 אם יש לו עיבוי בקצה - מותר לטלטלו ומקבל טומאה,
 אם אין לו עיבוי בקצה - מותר לטלטלו אבל לא מקבל טומאה.

המוט ודאי נחשב כלי בכל מקרה - ולכן הוא מותר
 בטלטול בשבת,
 עם זאת כאשר אין לו עיבוי הוא נחשב פשוטי כלי
 עץ, לכן על אף שהוא כלי אינו מקבל טומאה.

משנה

ר' יוסי: כלי שמקפידים להשתמש בו אך ורק לשימושו הייעודי - אסור בטלטול.

הגמרא מיישבת את הסתירה שבין הקביעה שכלי שמלאכתו לאיסור
 מותר בטלטול לבין ברייתות האוסרות זאת:
ברייתא א' אוסרת טלטול מדוכה:
 אביי (לשיטתו): מדובר כשמטלטל לצורך מקומה,
 רבא (לשיטתו): מדובר כשמטלטל למנוע נזק,
ר' אלעזר: זוהי ברייתא קדומה מהתקופה שבה כלי שמלאכתו לאיסור
 היא אסור בכל טלטול.
רבה: הברייתא היא לשיטת ר' נחמיה האוסר לטלטל כלי שלא לצורך
 ייעודו המרכזי.
ברייתות ב' וג' אוסרות טלטול קני השולחן ומוטות הפסח:
ר' אלעזר: אלו ברייתות קדומות מהתקופה שבה כלי שמלאכתו לאיסור
 היה אסור בכל טלטול.
רבה: שם ניתן להסתדר גם בלי טלטול הכלי (מכאן הסיקו הראשונים
 שהיתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור הוא רק כשאין ברירה).
בברייתא ד' אוסר ר' יהושע לטלטל מפתח:
ר' אלעזר: אלו ברייתות קדומות מהתקופה שבה כלי שמלאכתו לאיסור
 היה אסור בכל טלטול.
רבה: הברייתא מתייחסת לחצר שאינה מעורבת ור' יהושע מבין
 שהפתח נחשב רשות נפרדת ולכן אין לטלטל ממנו את המפתח
 (ר' טרפון שהתיר לטלטל את המפתח סבר שהפתח נחשב חלק מהחצר).

שלבי גזירת איסור טלטול כלים:
שלב א':
בימי נחמיה בן חכילאי: אסרו לטלטל את כל
 הכלים, חוץ מ3 כלים הנחוצים לשימוש תמידי.
שלב ב':
 התירו לטלטל כלי שמלאכתו להיתר
אביי: לצורך גופו,
רבא: לצורך גופו ומקומו.
שלב ג':
 הוסיפו להיתר כלי שמלאכתו להיתר
אביי: גם לצורך מקומו,
רבא: גם כדי למנוע נזק לכלי.
שלב ד':
 התירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור
אביי: לצורך גופו,
רבא: לצורך גופו ומקומו.

הריטב"א: גם
 כלי אוכל
 ושתייה לא
 נאסרו בגזירה
 הראשונית.

הערה: מח' אביי ורבא מקבילה למח'
 רבה ורבא! (וכן גם הקושיה
 והתירוץ מברייתא א').
 לסיכום השיטות עיין בעמוד הבא.

משנה

כלי שאינו מוקצה:
ת"ק: מותר בטלטול.
ר' נחמיה: מותר לטלטלו רק
 ליעודו המקורי

במה נחלקו התנאים:
כלי שמלאכתו לאיסור
לצורך גופו: מח' התנאים.
לצורך מקומו: רבה: כולם אוסרים.
רבא: מח' התנאים.
למנוע נזק לכלי: כולם אוסרים.

כלי שמלאכתו להיתר
לצורך ייעודו הרגיל: כולם מתירים.
לצורך מקומו: רבה: מח' התנאים.
רבא: כולם מתירים.
למנוע נזק: רבה: כולם אוסרים.
רבא: מח' התנאים.

הסתירה בין המקורות - היא מח' תנאים:

אפשרות א': ר' אליעזר ור' יהושע נחלקו האם ניתן להערים ולהעלות מבור את כל הבהמות שנפלו לשם (ר"י) או רק בהמה אחת (ר"א). ר"י סבר שבי"ט מצמצמים בגזירות ור"א סבר שהגזירות הם כמו בשבת.

אפשרות זו נדחתה - שם יש סיבות ייחודיות מצד אחד צער בע"ח ומהצד השני ניתן להאכיל את הבהמות בבור.

אפשרות ב': ב"ש וב"ה נחלקו האם מותר להוציא בי"ט מרה"י לרה"ר. הסתירה במשניות בעניין מוקצה בי"ט מקבילה למח' ב"ש וב"ה לגבי הוצאה מרה"י לרה"ר.

מקורות הסוברים שיישרו קו בין יו"ט לשבת:
 1. המשנה: 'אין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש בלבד'.
 2. המשנה: 'חתיכת עץ בי"ט אסורה בטלטול' - בי"ט הבקעת משמשת כחומר תבעירה, ובכל זאת אנו אוסרים להשתמש בה כיוון שבשבת היא לא מוגדרת ככלי - מכאן ש'מיישרים קו'.

מקור הסובר שישנם הבדלים בין יו"ט לשבת:
 1. המשנה: 'הורדת פירות מהגג דרך הארובה כדי להצילם מהגשם - אסורה בשבת ומותרת בי"ט'.

סיכום שיטות האמוראים בעניין טלטול כלים בשבת

רבה ואביי: מלאכתו להיתר - מותר לטלטלו לצורך גופו, ומקומו.
 מלאכתו לאיסור - מותר לטלטלו לצורך גופו.

רב ר"א ורבא: מלאכתו להיתר - מותר לטלטלו לצורך גופו, מקומו, ולמנוע נזק.
 מלאכתו לאיסור - מותר לטלטלו לצורך גופו, ומקומו.

שבת קכד: (המשנה) עד קכה. (המשנה בתחתית העמוד)

ביאורי מושגים
 טהרת כלי חרס - לכלי חרס אין דרך להיטהר מלבד לנתץ אותם. הדרך הפשוטה היא להבין שנתיצת כלי חרס הופכת אותם לכלים חדשים. עם זאת ישנם כמה מקומות בש"ס מהם משמע שנתיצת הכלי הינה דרך טהרה המקבילה להיטהרות במקווה.
 ר' יהודה בגמרתינו לומד שתנור חייב להיות מחובר וזאת כדי שניתן יהיה לנתצו. ייתכן שניתן לדייק מדבריו שהנתיצה היא אכן תהליך טהרה ולא יצירת כלי חדש.

משנה

עד מתי שברי כלים נחשבים כלי:

ת"ק: כל עוד ניתן להשתמש בהן לאיזה שימוש שהוא.
ר' יהודה: כל עוד ניתן להשתמש בהן למעין השימוש המקורי שלהם.

רב יהודה בשם שמואל: ר' יהודה חולק על ת"ק רק כשהכלי נשבר בשבת, כשהכלי נשבר בע"ש מודה ר"י שכל עוד יש בו שימוש הוא נחשב כלי.

בברייתות מופיעות שלוש דעות בנוגע להיסק תנור בכלים ושבריהם:
ר"ש: מותר להסיק תנור אפילו בשברי כלים.
ר"י: מותר להסיק תנור בכלים, אסור להסיק תנור בשברי כלים שלא משמשים למלאכתם הראשונה.
ר' נחמיה: אסור להסיק תנור אפילו בכלים - ר"נ סובר שכלי ניטל רק לשימוש הייעודי.

מקבץ הלכות מוקצה בעניין שברי כלים ושאריות

לבנים שנותרו מבניין בית: סידרם - מיועדות לבנייה, אינן נחשבות כלי - לכן מוקצות. הותרם כמו שהם - מיועדות לשיבה, נחשבות כלי - לכן אינן מוקצות.

שבר חרס שיכול לשמש לכיסוי: שמואל: נחשב כלי רק בחצר (רק בחצר יש כלים שניתן לכסות בעזרתו).
רב נחמן: נחשב כלי גם בחצר וגם בכרמלית (בכרמלית יש רוק שניתן לכסות בעזרתו).
רבא: נחשב כלי בכל מקום (אם במקום מסוים יש לו שימוש, זה מועיל גם למקומות אחרים).

חתיכות מחצלת - ראויות לכסות בהם - לכן אינן מוקצות.

חתיכות בגד - גדולות 3X3 טפחים - ראויות לשימוש כבגד - לכן אינן מוקצות. קטנות 3X3 טפחים - לא ראויות לשימוש כבגד - לכן מוקצות.

מכסה של חבית ושבריה: אינן מוקצה (ואם זרקם לפח: זרק בע"ש - מוקצה, זרק בשבת - אינם מוקצה).

ברייתא

שברי תנור ישן:
ר"מ: אינם מוקצה,
ר"י: מוקצה.

במה נחלקו ר"מ ור"י?

הסבר אביי: במח' שבמשנה - האם שברי כלים שראויים לשמש לייעוד שונה מייעודם המקורי - נחשבים נולד ואסורים (ר"י) או שהם המשך של הכלי ומותרים (ר"מ).

דחיה - אם כך הברייתא היתה צריכה להתייחס לשברי כלים ולא לשברי תנור.

הסבר רבא: האם תנור צריך להיות מחובר לקרקע כדי להחשב תנור (ר"י) או שגם אם הוא תלוש הוא עדיין נחשב תנור (ר"מ), הערת: כולם מודים שתנור תלוש שהוסק נחשב תנור. המח' היא רק בהיסק ראשון של תנור.

דחיה - אם כך הברייתא היתה צריכה להתייחס לתנור שלם ולא לשברי תנור.

הסבר רב אשי: המח' היא האם שברי תנור היכולים לשמש כפלטה החוצצת בין האש לתבשיל משמשים את התפקיד הקדום שלהם או שמדובר בתפקיד חדש.
 (ר' יהודה סבר שאין זה מעין המלאכה הראשונה, ר' מאירסבר שגם לשיטת ר' יהודה, הדורשת מעין מלאכה ראשונה - פלטה זו היא מעין מלאכה ראשונה).

שבת קכה. (המשנה בתחתית העמוד) עד קכו: (סוף הפרק)

ביאורי מושגים
 סתימת חלון ונעילת דלת בעזרת מוט - המשנה ובעקבותיה הגמרא דנות בשאלה מתי פעולות אלו הינן בניה ומתי לא. ברור שאם משהו סותם חלון או נועל דלת לצמיתות - זהו בניין קבע האסור. המחלוקת היא רק כשמוסיף דבר ארעי.
 הר"ף ובעקבותיו השו"ע קיבלו את פסקו של רב עמרם שהתיר לשים חלון וחלקו על פסקו של ר' יוחנן שהתיר לשים נגר. הרא"ש מסביר שנגר הוא דבר קבוע יותר מאשר סתימת חלון.

משנה

אבו הנמצאת בתוך דלי:
 אם האבן תקועה - היא נחשבת חלק מהדלי ומותר לטלטלה.
 אם האבן לא תקועה - היא עצמאית ואסור לטלטלה.
ענף גפן:
 אם הוא קשור לכך - מותר להשתמש בו כדי למלות את הכד.
 אם הוא לא קשור - אסור להשתמש בו.
כיסוי של חלון:
 ר"א: מותר לסתום בו את החלון רק אם הוא קשור לחלון ומיועד לכך.
 חכמים: בין כך ובין כך מותר.

הר"א: המשנה דורשת מעשה כדי להגדיר את החפץ ככלי. זאת בניגוד לשיטת רשב"ג שקבע כי מספיקה מחשבה כדי להגדיר חפץ ככלי.
דחיה: גם המשנה סוברת שעקרונית מספיקה מחשבה, אלא שכאן יש מקרה מיוחד:
 אפשרות א': הענף עודנו מחובר ולכן לא מספיקה מחשבה.
 אפשרות ב': אנו חוששים שיקטום את הענף.

במה נחלקו ר"א וחכמים:
 ר"א: אסור להוסיף על אוהל ארעי בשבת ובי"ט.
 חכמים: אסור לבנות אוהל ארעי אבל מותר להוסיף עליו.

ר' יוחנן: הלכה כרשב"ג שבברייתא.
רב עמרם: הלכה כחכמים שבמשנה כנגד ר' אליעזר.

ר"א דורש שני תנאים: שהכיסוי יהיה קשור, ושהוא יהיה מיועד לכך.
על איזה תנאי 'מוותרים' חכמים:
 ר' אבא: מספיק שהפקק יהיה מיועד לכך - זוהי שיטת רשב"ג בברייתא לגבי קנה הנועל את הדלת.
 ר' ירמיה: מספיק שהפקק יהיה קשור - זוהי שיטת ר' יהודה בברייתא לגבי נגר הנועל דלת.

עיין ביאור מושגים

רבה: אם הניח בכוונה החבית נאסרת כי היא בסיס לדבר האסור.
רב יוסף: אם הניח בכוונה החבית מותרת כי היא נחשבת כלי אפשרויות אלו תלויות בשאלה אם צריך מעשה להגדיר חפץ ככלי או שדי במחשבה.

אם שכח אבן המכסה חבית, יש להטות החבית כדי שהאבן תיפול.

חומרי גלם שרגילים להשתמש בהם ככלי:
 רשב"ג: מספיקה מחשבה כדי להגדירם ככלי ולהתירם בטלטול בשבת - וכך נפסק להלכה.

ר' אמי ור' אסי נחלקו בפרשנות לסיפור של רבי שהורה לתלמידיו להכין בע"ש את הלבנים לשיבה:
 ר' אמי: ניקוי האבן מספיק כדי להגדירה ככלי.
 ר' אסי: הם סידרו את האבנים כדי שלא יצטרכו לטלטלם בשבת - הם לא הפקיעו מהם את מעמד מוקצה.

חומרי גלם שלא רגילים להשתמש בהם ככלי:
 ר' אמי: מספיקה מחשבה כדי להגדירם ככלי ולהתירם בטלטול.
 ר' אסי: צריך מעשה בגוף החפץ כדי להגדירו ככלי ולהתירו בטלטול.

לאור דברי ר"י הדורש צורת כלי יש להסביר את המשנה:
 כיסוי קרקע - כולם מודים שאם אין בית אחיזה - אסור.
 כיסוי כלים - כולם מודים שגם אם אין בית אחיזה - מותר.
 המח' בין התנאים היא: או בכיסוי כלים שחיברו לקרקע או בכיסוי של תנור המחובר לקרקע - האם יש לדמותם לכלים או לקרקע.

משנה
כיסוי כלים עם בית אחיזה:
 ת"ק: של כלים ושל קרקע - אינם מוקצה.
 ר' יוסי: של כלים - אינם מוקצה.
 של קרקע - מוקצה.

ר' יוחנן: הכיסוי אינו מוקצה רק כשיש לו צורת כלי.

שבת קכו: (תחילת הפרק) עד קכו: (ש2 בשורות הרחבות)

ביאורי מושגים
 כל המלאכות שהתורה אסרה לעשות בשבת נאסרו רק כשעשאו בדרך רגילה. אם עשאו בשינוי אין איסור. עם זאת חכמים אסרו מדבריהם לעשות את המלאכות הללו בשינוי.
טלטול מוקצה כלאחר יד (בשינוי) - מוקצה אסור רק מדרבנן. בגמרא שלנו מובא שהאיסור להזיז מוקצה הוא רק כשעושה זאת בדרך הרגילה - בידיו, אבל אם מזיזו בשינוי, למשל בגופו, אין איסור.
 החזון איש מעיר שדין זה תקף רק אם לפעולת ההזזה נלווית משמעות נוספת (הליכה וכדו'), אם פעולת ההזזה נעשית ללא משמעות נלווית אסור להזיז גם בגופו.

המשנה

כשרוצים לפנות תבואה בשבת קיימות שתי בעיות שצריך להתמודד עימם:

א. טירחה יתירה בשבת

מותר לפנות אפילו 4 50 קופות של תבן ותבואה כדי לפנות מקום לאורחים או ללימוד, אבל לא את האוצר.

ב. בעיית מוקצה

דברים שמישים כמו תרומה טהורה, דמאי, מעשר שניטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שנפדו, ותורמוס יבש (הראוי לבהמות) - אינם מוקצה ומותר לפנותם.

דברים שאינם שמישים כמו טבל, מעשר שלא ניטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שלא ניפדו, לוף וחרדל (רשב"ג חולק וטוען שלוף הינו מאכל עורבים ולכן הינו דבר שמיש) - מוקצה ואסור לפנותם.

תבילות עצים וזרדים: רק אם הן מיועדות למאכל בהמה - הן נחשבות שמישות.

הגמרא מסתפקת: האם עדיף לפנות כמות גדולה כל פעם וכך למעט במספר ההליכות או שעדיף לפנות כמות קטנה כל פעם ולמעט בטירחה.

אם יש הרבה אורחים אפשר לפנות יותר מ5 קופות.

הגמרא מסתפקת: האם במקרה זה מותר לאדם אחד לפנות את כל הכמות או שיש לחלקה בין האנשים.

הסבר פסקא א':

רב חסדא:

'4 51 קופות' - אסור לפנות את כל האוצר - מחשש שיישר גומות שיישארן, 'אבל לא את האוצר' - ובתנאי שהתחיל לפנות את האוצר בע"ש,

שמואל:

'4 51 קופות' - דיברה המשנה כלשון בני אדם, 'אבל לא את האוצר' - אסור לפנות את כל האוצר - מחשש שיישר גומות שיישארן.

ר"ח ושמואל נחלקו במח' תנאים:

ר' יהודה סבר שאם לא התחיל לפנות את האוצר לפני שבת הוא מוקצה - ר"ח סבר שהמשנה היא כר"י.

ר' שמעון סבר שגם כשלא התחיל לפנות האוצר הוא אינו מוקצה - שמואל סבר שהמשנה היא כר"ש.

הערות:
 1. גם לפי ר"י ניתן לעשות רווח בתוך האוצר ע"י טלטול כלאחר יד (בשינוי).

2. כדי שהתבואה תוגדר כאוצר היא זקוקה לשיעור מינימלי של 'לתך' (1/2 כור).

מאמרים עקרוניים

1. המשנה הקדימה הכנסת אורחים ללימוד בית המדרש, מכאן שיותר חשוב לדאוג לאורחים מלהגיע מוקדם לבית המדרש.

2. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא: כיבוד אב ואם, גמילות חסדים, הבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם.

ר' יוחנן: בדברים הללו כלולים גם - הכנסת אורחים, ביקור חולים, כוונה בתפילה, השכמה לבית המדרש, גידול הילדים לתורה, ולדון את החבר לכף זכות.

החובה לדון לכף זכות היא לא רק במצב שקול אלא גם במקרה שבו כל הסימנים מראים אחרת. (הערה - כמובן שדין זה תקף רק באדם המוחזק בדינו לאדם כשר) הגמרא מביאה שלל דוגמאות של מקרים מעין אלו.